

NEŠTO JE TRULO; A KOLIKO TRULO?

Priredio i preveo s njemačkoga PAVO MARINKOVIĆ

PREMIJERE

RAZGOVORI

PROTUKRITIKA

MEĐUNARODNA
SCENA

FESTIVALI

TEMAT

PRODUKCIJA

ISTRAŽIVANJE

TEORIJA

SJEĆANJA

NOVE

KNJIGE

DRAME

U jednom od najvažnijih europskih kazališnih časopisa, njemačkom "Theaterheute", postoji rubrika "Protukritika", gdje eminentni kazalištarci njemačkog govornog područja tumače i osvrću se na kritike svoje posljednje predstave.

Znakovito je vidjeti njihovu frustraciju, katkad toliko sličnu našoj, a koja se iskazuje u bitno bogatijem i uređenijem kulturnom konceptu.

Temelj teksta koji ovdje možete pročitati, a koji je napisao Nicolas Stemann, poznati njemački redatelj mlade srednje generacije, jest komunikacija između kritike i umjetničkog djela, a istodobno je i satira na površnost onih koji se kritičarski bave teatro.

Zanimljivo je, čak i hranjivo, čuti Stemannova razmišljanja o njemačkim kritičarima, koji su za razliku od naših u svojim novinama još uvijek, izgleda, potrebni te djeluju u sustavu vrijednosti gdje postoji barem privid da je kultura nešto uistinu važno.

Stemann je, naime, prošle godine u bečkom "Burgtheateru" postavio *Braču Karamazovu* Fjodora Mihajloviča Dostojevskog te kritičkim recepcijama svoje predstave nije iskazao osobito oduševljenje.

Mislim da ovaj tekst osim što je simptomatičan i višestruko koristan na duhovit način pokazuje vječitro traumatično nerazumijevanje umjetnika i kritičara – kao i odnos između umjetničkog djela i varljivosti njegove recepcije.

PROTUKRITIKA

Nicolas Stemann zabrinut je za kazališnu kritiku – i zbog toga piše jednu ZA kritiku

Kazališnoj kritici doista nije baš dobro. Žao mi je zbog toga. Je li možda premorena? Ili preopterećena? Je li to možda moja krivnja? Možda bismo je malo trebali pustiti na miru kako bi opet došla k sebi. Zato vas molim da obazrivo odložite ovaj časopis. Odložite ga daleko. I nemojte čitati dalje. A ako ste pretplatnik, otkazite pretplatu!

Vidim da ignorirate moja upozorenja i čitate dalje. No dobro, još ovu jednu stranicu, ali onda je gotovo, okej?

Inače, mojoj bečkoj inscenaciji *Brače Karamazova* kritika je oduševljeno klicala. To je točno! Ali moju bečku inscenaciju *Brače Karamazova* kritika je isto tako podmuklo popljuvala. Tako je to uvijek. Svejedno što režiram, bez obzira radi li se o predstavi koja je jedna od vrhunaca kazališne povijesti ili pak o običnoj vježbici razgibanja: kazališna je kritika uvijek potpuno zbunjena. Pa tako i u slučaju *Brače Karamazova*.

"Neuobičajeno ozbiljno", donekle u pravu bio je glede dotične kazališne večeri kritičar "Wiener Zeitung", a i "Theater heute" se nalazi u Einsteinovu duktusu: "Stemmann ne ironizira." Posve suprotno "NZZ" potvrđuje jednu "izbrušenu ironijsku distancu", "ironizaciju" na djelu vidi i "DPA", a za "Neue Merkur" prisutni su čak "poruga" i "slapstick".

To pak ne potpisuje "SZ": "Bez ikakve ironije", glasi la-konska presuda koja se poslije, doduše bez ikakva objašnjenja, pretvara u "parodičnost". "Posebno parodično" ("Neue Volkszeitung"), "autoironično" ("Oberösterreichische Nachrichten"), "neprekidno sredstvo samoironije"

("Kleine Zeitung"), "ironijska lakoća" ("FR") ili pak "zamarajuća težina" ("Kronenzeitung") – pa kako je onda zapravo bilo? Odlučite se. Duga šutnja u novinskom svijetu.

"Polusmiješno" pokušava se izvući kritičar "Welta", ali odgovor je naravno pogrešan! Točno bi bilo: "Ekscesivna komika koja za svoj kontrapunkt ima svetu ozbiljnost." Ovim je pobjednik rubrike "Ironija ili ozbiljnost" novina "Presse", od srca čestitam!

Dalje idemo s rubrikom "Pripovijedanje i preglednost". I ovdje se prije svega živahno odgonetalo: "Čovjek se snalazi jedino ako poznaje roman" čini se "Neue Merkur", o "besciljnom *miš-mašu*" piše "NVZ", a "Salzburger Nachrichten" misli posve suprotno, za te novine sve je "struktuirano kristalno jasno". Pa kako bi drugačije i bilo? Konačno, "redatelj nas sve vrijeme lijepo prima za ruku" ("SZ"), što čak kritičar "FAZ-a" čak i vjerno prepisuje: "Tu nas redatelj vodi za ruku", što dotičnom kritičaru mnogo ne pomaže, jer mu se čini da "može odahnuti kad se konačno nešto zanimljivo dogodi", od čega se opet posve razlikuje od svojih kolega: "Najbolji show u gradu" ("Die Presse"), "zabavna, zgusnuta večer" ("Wiener Zeitung"), "fascinanti kazališni ples" ("Kurier"), "izvanredni cirkus" i "najbolje što smo već dugo vremena vidjeli" ("Standard"). "SZ-u" pak nedostaje krimič ("Stemmann ne režira krimič"), ali bi možda kritičarki dobro došlo da pročita "Theater Heute" jer bi tamo mogla shvatiti kakve sve veze ova predstava ima s krimi serijama "Tatort" i "Soko", naravno mnogo, premda kritičar "Theater Heute-a" ipak, čudnovato, što smo od njega već i navikli, u stilu Einsteina pripisuje nešto što nikako ne bi smjelo imati veze s "Tatortom", naime: "Stemmann ne pripovijeda."

Gdje leži to tobožnje "pomanjkanje radnje u uobičajenom smislu" ("DPA"), pokušava nam objasniti dotična

"DPA" i postavlja jedan, kritičarima već dugo zabranjen, stručni izraz: "Stemmann je napravio ono što se obično može opisati kao "dekonstrukcija". To je, naravno, čista glupost, ali je iz temelja zapravo svejedno, jer se bez obzira na to kritičaru jako svidjelo.

Možda je stvar u tome da je sve bilo "kričavo šareno" ("Kurier") te podsjeća na sapunicu što su primijetili "NZZ", "Neue Merkur" i još otprilike dvadesetak drugih – ili se pak radilo o "muzeju papirnatih teza" (apsurdno, ali opet "NZZ") koji je u ovom slučaju bio uvjerljiv.

Za obranu kritičara mora se kazati da nisu samo oni krivi za ovakvo stanje kazališne kritike, koje ovdje, bez obzira na sva upozorenja mogega unutarnjeg policajca igara riječima, moram opisati kritičnim.

Sigurno da nije lagano upustiti se u igru s nivoima, značenjima, znakovima, paradoksim a koje pokušavam uspostaviti u svojim rečijama, i to tako da zadržite pregled nad njima. Ja posve svjesno režiram tako da to nije ni moguće. Nadam se da se tako mogu naći istine koje leže s one strane pojedinačnih značenja. Istine umjetnosti umjesto istine racionalnog razmišljanja. Ja to ne radim zato da bih mučio kritičare. Tko ne može zaploviti u ovoj riječi kojom se mnogo bolje ploviti slušajući zakonitosti glazbe, ritma, umjetnosti nego svakodnevnog logike (kojoj prečesto pripada novinski jezik), a zato što smo opterećeni kao i mnogi kritičari značenjima i interpretacijom događaja, umjesto da ih konačno proživimo, dakle takvima promiče ono bitno u onome što radim te se tako usredotočeno i frustrirano, ali svakako bez ikakva pojma, motaju po površini.

Jadna kazališna kritika, možda joj uskoro opet krene nabolje? To se, naravno, svi nadamo – pa odložimo mirno, nježno i brižno ovaj časopis iz ruku!